

ترجمه‌های موجود قرآن کریم به زبانهای گوناگون

ج. د. پیرسن

ترجمه هوشنگ اعلم

قرآن کریم به بیشتر زبانهای آسیا و اروپا و به چند زبان آفریقایی ترجمه شده است. معروف است که ترجمه‌ای فارسی از قرآن در زمان خلفای راشدین به دست سلمان فارسی انجام گرفت. نیز گفته اند که قرآن کریم در ۱۲۷ به زبان بربری و در سال ۲۷۰ به زبان سندی ترجمه شده است، ولی هیچیک از اینها باقی نمانده است.* یکی از کهنترین آثار بازمانده فارسی^۱ ترجمه تفسیر بزرگ طبری (متوفی در بغداد ۳۱۰) است که به فرمان ابوصالح منصور بن نوح سامانی، فرمانروای ماوراءالنهر و خراسان (۳۵۰-۳۶۶) انجام گرفت. تاریخ دقیق آن مذکور نیست ولی در دیباچه فارسی آن گفته شده که این مهم به چه ترتیب انجام یافت: منصور بن نوح سامانی پس از استفتاء از علماء در باره مشر و عیت ترجمه قرآن مجید به فارسی، فرمان داد که این کار

* *Index translationum, passim*; the catalogues of the British Library, India Office Library, Cambridge University Library and others; J. C. Lobherz, *Dissertatio historico-philologico-theologica de Alcorani versionibus...*, Nuremberg 1704; C. F. Schnurrer, *Bibliotheca arabica*, Halle 1811; V. Chauvin, *Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux arabes...x. Le Coran et la tradition*, Liège and Leipzig 1910; M. Hamidullah, *Quran in every language*², Hyderabad Deccan 1939 (continued in *Pensée chiite*, iii-xii, 1960-2, revised ed. *France-Islam*, ii, 1967-); S.M. Zwemer, *Translations of the Koran*, in *MW*, v (1915), 244-61; W. S. Woolworth, *A bibliography of Koran texts and translations*, in *MW*, xvii (1927), 279-89.

۱. در باره ترجمه‌های فارسی قرآن کریم که نویسنده مقاله اشاراتی گذرا به آنها کرده است در آینده، ان شاء الله مقاله‌ای مفصل در این مجله نشر خواهد شد. (تحقیقات اسلامی)

به دست علمای شهرهای مملکت صورت پذیرد. استوری^۲ چندین نسخه خطی را ذکر کرده، که قدیمترین آنها، متعلق به حدود ۶۰۰، در رامپور است. ترجمه و تفسیری که احتمالاً متأخرتر از ترجمه تفسیر طبری نیست اثری است که نسخه ای از آن به دست شخصی به نام محمد بن ابی الفتح در ۶۲۸ کتابت (و شاید تألیف) شده است. این نسخه در کتابخانه دانشگاه کیمبریج محفوظ است و ادوارد براون آن را توصیف کرده است. استوری در تألیف خود فهرستی از ۴۸ ترجمه و تفسیر تاریخ دار، و در ضمیمه تألیف، ۷۴ تفسیر با عنوان و بی عنوان را آورده و منتخبی از ۸ تفسیر بی نام و نشان و نمونه هایی از ترجمه های متعدد مجهول المؤلف که در مجموعه های نسخه های خطی فارسی و هندی و غیره یافته می شود و بعضی کتابهای چاپ سنگی را ذکر کرده است. در ترجمه روسی بر گل - بر شچوسکی^۳ از تألیف استوری (<ادبیات فارسی>^۴، مسکو ۱۹۷۲) نسخه های خطی قدیمتری از ترجمه طبری (بورسه ۵۶۲ و اواخر قرن ششم) و همچنین ۲۵۰ ترجمه و تفسیر دیگر، مذکور است. در واتیکان ترجمه ای نارسی از قرآن کریم هست که به خط لاتینی نوشته شده است.

ترجمه فارسی تفسیر طبری مبنای نخستین ترجمه ترکی واقع شد که زکی ولیدی طوغان آن را همزمان با خود متن فارسی می داند ولی به نظر اینان^۵ متعلق به نیمه اول قرن پنجم/یازدهم است.

می گویند که بیش از ۷۰ ترجمه ترکی وجود دارد که متعلق به لااقل قرن پنجم/یازدهم به بعد است، و صدها نسخه خطی از آنها در بجمعه های خصوصی و عمومی یافته می شود، و اینها غالباً به چاپ هم رسیده است. این ترجمه ها به زبانهای گوناگون ترکی شرقی و غربی و به خطهای اویغوری و عربی یا به خط لاتینی است، و لااقل چهار آوانگاری از متن عربی قرآن به ترکی کنونی وجود دارد.*

2. Storey

3. Bregel-Borshčevsky

۴. رجوع شود به ترجمه فارسی این اثر: ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری، ترجمه یحیی آرین پور و دیگران، تهران، ۱۳۶۲، ج ۱، ص ۹۷-۲۷۸. (مترجم)

5. Inan

* E. G. Browne, *Description of an Old Persian commentary on the Qur'an*, in *JRAS* (1894), 417-524; A. Bodroligeti, *The Persian translation of the Koran in Latin letters*, in *Acta Or. Hung.* xiii (1961), 261-76; Zeki Velidi Togan, *The earliest translation of the Quran into Turkish*, in *Islam Tatkikleri Enst. Dergisi*, iv (1964), 1-19; Abdülkadir Inan, *Qur'an-i*

زبانهای هند و پاکستان. از میان ترجمه‌های بسیاری که به زبان اردو وجود دارد، قدیمترین آنها، بنا به مشهور، به دست شاه عبدالقادر و شاه رفیع الدین انجام گرفته که هر دو عموی واعظ و فاضل شهیر محمد اسمعیل شهید (۱۱۹۳-۱۲۴۶) بودند. در فهرست کتب هندوستانی موزه بریتانیا نمونه‌های بیشماری از ترجمه‌های قرآن بزبانهای هندوستانی یافت می‌شود که از آن جمله ترجمه‌هایی است که به دست مسیحیان انجام شده و با حروف لاتینی به چاپ رسیده است. در باره این ترجمه‌های اردو تفصیلاتی در کتابشناسیهای انجمن ترقی اردو-پاکستان (ج ۱، کراچی ۱۹۶۱) و عبدالستار چهودهری (۱۹۷۴) منتشر شده است.

در دیگر زبانهای هند و آریایی و دراویدی، ترجمه‌هایی به آسامی، بنگالی (یکی از بیشمار ترجمه‌ها، ترجمه ۱۹۰۸ بقلم ویلیام گلدسک^۶ است که در مجله <جهان اسلام>^۷، دوره ۵ (۱۹۱۵)، ص ۳۵۴-۳۵۵، معرفی شده است)، گجراتی، هندی، کشمیری، مراچی، اوریه‌ای، پنجابی (غالباً همراه با ترجمه فارسی و متن عربی)، پشتو، سنسکریت (شون^۸، ۱۰)، سندی (آنه ماری شیمل^۹ آن را در مجله <مشرق>^{۱۰} دوره ۱۶ (۱۹۶۳)، ص ۲۲۴-۲۴۳، بررسی کرده)، و به زبانهای دراویدی (سینهالی، تامیل و تلوگو و مالایالام) وجود دارد.

زبانهای جنوب خاوری آسیا. ترجمه‌های بسیاری به مالایایی و اندونزیایی در فهرستها و کتابنگارها به چشم می‌خورد، و همچنین ترجمه‌هایی به دیگر زبانهای اندونزیایی. ترجمه‌ای برمه‌ای همراه با متن قرآن اثر شخصی به نام حاجی نورالدین معروف به حاجی لو، که در ۱۹۳۸ منتشر شده در کتابخانه بریتانیا (<فهرست عربی موزه بریتانیا>، ضمیمه دوم) یافت می‌شود، تینکر^{۱۱} می‌گوید که یونو^{۱۲} که در ۱۹۵۵

→
Karîm'in türkee tercümeleri üzerinde bir inceleme, Ankara 1961; J. K. Birge, *Turkish translations of the Koran*, in *MW.* xxviii (1938), 394-9; J. Eckmann, *Eastern Turkic translations of the Koran*, in *Studia Turcica*, ed. L. Ligeti, 1971, 149-59; idem, *Middle Turkic glosses of the Rylands interlinear Koran translation*, Budapest 1976; Yasaroğlu, in M. Hamidullah, *Kur'an-i Kerîm tarihi ve türkçe tercümeler bibliyografyası*, Istanbul 1965.

6. Rev. Wm. Goldsack

9. A. M. Schimmel

12. U. Nu

7. *Moslm World*

10. *Oriens*

8. Chauvin

11. H. Tinker

نخست وزیر بود، اجرای طرحی را برای ترجمه قرآن به آن زبان آغاز کرد. دو ترجمه به تایلندی (یکی همراه با متن قرآن) که در سالهای ۱۹۶۸ و ۱۹۷۱ صورت گرفته، در کتابخانه ویسن دانشگاه کرنل وجود دارد.*

زبانهای خاور دور (چینی و ژاپنی). چندین تألیف قرن نوزدهم و بیستم حاوی منتخباتی از قرآن به زبان چینی است که گاهی همراه با تفسیر است. نسخه ای خطی که گمان می رود متعلق به حدود ۱۸۰۰ باشد و حاوی قطعاتی از قرآن و ادعیه است که از اصل عربی به اصوات چینی آوانگاری شده است، در مدرسه مطالعات شرقی و آفریقایی^{۱۳} دانشگاه لندن وجود دارد. ترجمه قرآن به چینی به توصیه ساکوما^{۱۴} انجام گرفت. وی بازرگانی ژاپنی بود که به اسلام گرویده بود و در ۱۹۲۵ روزنامه مترقی ولی کم عمر موکیانگ^{۱۵} را تأسیس کرد. منبع دیگری می گوید که در همان سال اجرای ترجمه کاملی را انجمن اسلامی بین المللی^{۱۶} بررسی می کرد. ترجمه دیگری در موزه بریتانیا هست، همراه با تفسیر، که شیه تزو- چو^{۱۷} و دیگران از روی متنها انگلیسی ترجمه کرده اند (تایپه، ۱۹۵۸).

ترجمه های ژاپنی توشیهیکو ایزوتسو^{۱۸} و تاناکا شیرو^{۱۹} در چندین چاپ در دهه های ۱۹۵۰ و ۶۰ و ۷۰ منتشر شده است.*

زبانهای غیراسلامی خاور نزدیک. سه نسخه خطی از ترجمه های عبری (در آکسفرد، کیمبریج و کتابخانه کنگره) وجود دارد که دوتای اول از روی ترجمه ایتالیایی آریوابنه^{۲۰} و سومی از ترجمه هلندی گلازه ماکر^{۲۱} صورت گرفته است. این سه از

* *Catalogus van de Bibl. v. het Kon. Inst. v. Taal-, Land- en Volkenk. and suppl.*; Ockeloen, *Catalogus van boeken en tijdschriften uitgegeven in Ned. Oost-Indië*, 1870 (-1953); H. Tinker, art. BURMA.

13. School of Oriental and African Studies

17. Shih Tzu-Chou

14. Sakuma

18. Toshihiko Izutsu

15. *Mu Kiang*

19. Tanaka Shiro

16. International Muslim Association

* *Un commentaire chinois du Coran*, in *RMM*, iv (1908), 540-7; I. Mason, *Notes on Chinese Mohammadan literature*, in *J. North China Branch RAS*, lvi (1925), 172-215; R. A. Syrdal, *Christ in the Chinese Koran*, in *MW*, xxvii (1937), 72-83.

20. Arrivabene

21. Glazemaker

حیث تاریخ مقدم بر ترجمه مستقیم هرمان (حیم) رکندورف^{۲۲} (لایپزیگ، ۱۸۵۷) از عربی است. دو ترجمه دیگر هم از آن پس به چاپ رسیده است: یکی ترجمه جوزف جوئل ریولین^{۲۳} (نل آویو ۱۹۳۶-۱۹۴۱ و چاپ دوم، ۱۹۶۳) و دیگری ترجمه آهارون بن شمش^{۲۴} (رامات گان، ۱۹۷۱).

منقولاتی از قرآن به زبان سریانی در ردیه‌ای که نویسنده‌ای به نام بر صلیبی^{۲۶} (متوفی ۱۱۷۱) بصدّ یهود و نسطوریها و مسلمانان نگاشته است دیده می‌شود. نسخه‌ای خطی از این تألیف در کتابخانه جان رایلندز^{۲۷} دانشگاه منچستر و نسخه دیگری در موزه سامی^{۲۸} دانشگاه هاروارد وجود دارد. مسلم نیست که یک ترجمه کامل سریانی هرگز وجود داشته بوده باشد.

در کتابخانه دولتی بهوپال^{۲۹} قرآنی به ارمنی کلاسیک وجود دارد که یکی از کشیشان اچمیادزین^{۳۰} به نام استفانس ایلوی^{۳۱} از لاتینی ترجمه کرده است. این نسخه که به خطی بسیار خوش نوشته شده، فاقد صفحه‌عنوان و تاریخ است ولی گمان می‌رود که متعلق به نیمه اول قرن هفدهم باشد. ترجمه دیگری به زبان ارمنی که به همراه زندگینامه‌ای از پیامبر اکرم (ص) بقلم لرون لارنتس^{۳۲} در استانبول منتشر شده است (جزء سوم آن در ۱۹۱۲)، ترجمه‌ای است از روی ترجمه‌های فرانسوی ساواری^{۳۳} و کازیمیرسکی^{۳۴}.

ترجمه‌ای به زبان گرجی (تفلیس ۱۹۰۶) در مجموعه واردراپ^{۳۵} کتابخانه بادلیان موجود است.*

زبانهای آفریقایی. سه ترجمه از قرآن به زبان سواحلی وجود دارد؛ مترجم یکی

22. Hermann (Hayyim) Reckendorf

23. Joseph Joel Rivlin

24. Aharon Ben-Shemesh

25. Ramath Gan

26. Barsalibi

27. John Rylands

28. Semitic Museum

29. Bhopal

30. Echmiadzin

31. Stephanos of Ilov

32. Leron Larēnc'

33. Savary

34. Kasimirski

35. Wardrop Collection

* M. M. Weinstein, *A Hebrew Qur'ān manuscript*, in *Studies in bibliography and booklore* (Cincinnati), x(1971-2), 19-43; A. Mingana, *An ancient Syriac translation of the Qur'ān*, in *Bull. John Rylands Libr.*, ix (1925), 188-235, and repr.; J. Rendel Harris, *The new text of the Qur'ān*, *ibid.*, x (1926), 219-22; Mesrob J. Seth, *A manuscript Koran in Classical Armenian*, in *JASB*, N. S. xix (1929), 291-4.

مسیحی و دیگری احمدی (قادیانی) و سومی مسلمان شافعی مذهب است. قدیترین این سه ترجمه از مبلغی مسیحی بنام گادفری دیل^{۳۶} وابسته به «بعثه دانشگاهها برای آفریقای مرکزی»^{۳۷} است که در ۱۹۲۳ در لندن منتشر شده است. ترجمه احمدی (نایروبی ۱۹۵۳، چاپ دوم ۱۹۷۱) را شیخ مبارک احمدی، سرمبلغ «بعثه اسلامی احمدیه»^{۳۸} در مشرق آفریقا، انجام داده است. و ترجمه اسلامی بقلم شیخ عبدالله صالح الفارسی شافعی است که جزء جزء میان سالهای ۱۹۵۶ و ۱۹۶۲ در زنگبار،^{۳۹} منتشر می شد و سپس در یک مجلد در بنگالور^{۴۰} (۱۹۴۹) و بوسیله «بنیاد اسلامی» در نایروبی (۱۹۵۶) منتشر شده است. ترجمه هایی به دیگر زبانهای آفریقایی، به زبان یوروبا (بوسیله م.س. کول،^{۴۱} لاگوس، ۱۹۲۴)، گاندا («بعثه اسلامی احمدیه اوگاندا»، ۱۹۶۵) و امهری (آدیس آبابا، ۱۹۶۱) وجود دارد. هانری باسه^{۴۲} احتمال وجود ترجمه های بربری را بررسی کرده است.*

زبانهای اروپایی. ترجمه لاتینی رابرت کتونی^{۴۳} که به فرمان پیر جلیل^{۴۴} رئیس دیر کلونی،^{۴۵} در ۱۱۴۳/۵۳۸ به انجام رسید، نسخه ای از آن به خط خود مترجم در «کتابخانه قورخانه»^{۴۶} در پاریس وجود دارد. گفته اند که رابرت در ترجمه خود «میل داشته است که نیش و کنایه قبیح و مستهجن بزند، یا اینکه تعبیری مستبعد ولی ناخوشایند از مطالبی را به تعبیر محتمل ولی معمولی و نجیبانه ترجیح دهد» (ن.دانیل، <اسلام و غرب...>،^{۴۷} ادنبورگ، ۱۹۶۰، ← فهرست اعلام، زیر Ketton).

36. Godfrey Dale

37. Universities Mission for Central Africa

38. Ahmadiyya Muslim Mission

39. Zanzibar

40. Bangalore

41. Rev. M. S. Cole

42. Henri Basset

*H. Basset, *Essai sur la littérature des Berbères*, Algiers 1920, 63-4; G. Dale, *A Swahili translation of the Koran*, in *MW*, xiv (1924), 5-9; V. Monteil, *Un Coran ahmadi en Swahili*, in *Bull. IFAN*, xxix, B (1967), 479-95; J.D. Holway, *The Qur'ân in Swahili; three translations*, in *MW*, lxi (1971), 102-10.

43. Robert of Ketton

44. Peter the Venerable

45. Cluny

46. Bibliothèque de l'Arsenal

47. N. Daniel, *Islam and the West, the making of an image*

کاررابت مبنایی شد برای چندین ترجمه در قرون وسطی، ولی ظاهراً برای مترجم قدیم دیگری، مارکِ طَلِيْطْلَه‌ای،^{۴۸} ناشناخته بود. در قرن هفدهم، دومینیکوس گرمانوس^{۴۹} دوباره آن را استنساخ کرد. نسخه‌هایی از آن در مونپلیه^{۵۰} و اسکوریال^{۵۱} وجود دارد، و تئودور بیبلیاندر (بوخمان)^{۵۲} آن را در مجموعه مخطوطات کلونی^{۵۳} همراه با آثار گوناگون دیگری از تبلیغات مسیحی در سه چاپ در ۱۵۴۳ در بال^{۵۴} و یک چاپ در ۱۵۵۰ با مقدمه‌ای بقلم مارتین لوتر^{۵۵} در زوریخ منتشر کرد.

نخستین ترجمه به یک زبان جدید اروپایی ترجمه ایتالیایی آندریا آریوابنه^{۵۶} است که در ۱۵۴۷ انتشار یافت. گرچه مترجم آن مدعی است که مستقیماً از عربی ترجمه کرده، ولی آشکار است که کارش ترجمه با تحریری از متن رابرت کتونی (چاپ بیبلیاندر) است. از روی ترجمه اینالباپی آریوابنه نخستین ترجمه آلمانی انجام شد که بقلم زلومن شوایگر،^{۵۷} واعظ کلیسای فرارتن کیرشه^{۵۸} شهر نورنبرگ، بود. ترجمه شوایگر بنوبه خود مبنای نخستین ترجمه هلندی قرار گرفت که بدون نام مترجم در ۱۶۸۱ منتشر شد.

نخستین ترجمه فرانسوی، که بنلم آندره دوریه^{۵۹} بود، در چاپهایی بسیار متعدد میان سالهای ۱۶۴۷ و ۱۷۷۵ انتشار یافت. همه چاپها حاوی مقدمه‌ای به عنوان «خلاصه‌ای از مذهب تُرکها» است. این ترجمه بنوبه خود مبنای نخستین ترجمه انگلیسی قرآن، بقلم الگزنדר راسر،^{۶۰} و همچنین ترجمه‌های هلندی (بقلم گلازه ماکر)^{۶۱} و آلمانی (بقلم لانگه)^{۶۲} و روسی (بوسیله پستنیف و وریووکین)^{۶۳} گردید. دومین ترجمه لاتینی مستقیماً از متن عربی بوسیله لودوویکو ماراتچی^{۶۴} صورت گرفت، که نخست در ۱۶۹۵ و دومین بار، با اضافات و تعلیقات، بوسیله رنکسیوس^{۶۵} در ۱۷۲۱ انتشار یافت. این ترجمه را نرتز^{۶۶} به آلمانی برگرداند.

48. Marc of Toledo

49. Dominicus Germanus

50. Montpelier

51. Escorial

52. Theodor Bibliander (Buchmann)

53. Cluniac corpus

54. Basel

55. Martin Luther

56. Andrea Arrivabene

57. Solomon Schweiggger

58. Frauenkirche

59. André du Ryer

60. Alexander Ross

61. Glazemaker

62. Lange

63. Postnikov & Veryovkin

64. Ludovico - Marraci/Marracci

65. Reineccius

66. Nerreter

در قرن هجدهم ترجمه‌های مستقیمی از اصل عربی به انگلیسی (بقلم سیل؛^{۶۷} چاپ اول، ۱۷۳۴)، فرانسوی (بقلم ساواری، ۱۷۵۱) و آلمانی (بقلم بویزن،^{۶۸} ۱۷۷۳) انجام گرفت. ترجمه سیل تقریباً دو قرن در کشورهای انگلیسی زبان رونق و رواج داشت: مقدمه معروف او، که بعقیده نالینو،^{۶۹} مبتنی بر نوشته‌های ماراتچی و ادوارد پوکاک اکبر^{۷۰} بود، به چندین زبان اروپایی ترجمه شد. حتی مبلغان پروتستان در مصر آن را به عربی ترجمه کردند.

ترجمه ساواری، بعقیده شون، مسلماً از روی ترجمه لاتینی ماراتچی صورت گرفته است. امتیاز آن این است که (بنا بر صفحه عنوان یکی از چاپهای آن) در ۱۱۵۶ هجری قمری در مکه منتشر شده است! ترجمه فرانسوی دیگر از کازیمیرسکی است که مدت مدیدی رونق داشته است و هنوز هم مانند ترجمه ساواری باز منتشر می‌شود. پونیه^{۷۱} از کازیمیرسکی درخواست کرده بود که در ترجمه ساواری تجدیدنظر کند. ولی کازیمیرسکی ترجیح داد که ترجمه تازه‌ای مستقیماً از عربی و با استفاده از آثار ماراتچی و سیل به انجام رساند.

در سراسر قرن نوزدهم، ترجمه‌هایی از قرآن معمولاً بدون غفلت از متن عربی به عمل آمد. در قرن بیستم، نخستین ترجمه‌های انگلیسی مسلمانان پدیدار شد. فرقه احمدیه (قادیانیه) شروع به نشر قرآن با ترجمه‌هایی به زبانهای اروپایی و حتی آفریقایی کرد. در دوران اخیر بسیاری از برجسته‌ترین عربیدانان و اسلام‌شناسان از این حکم آفیشر^{۷۲} که «فقط فضیلتی درجه دو و سه جرأت اقدام به ترجمه قرآن می‌نمایند»، تزلزلی به خود راه نداده قرآن را به همه زبانهای عمده اروپا ترجمه کرده‌اند.

فهرست اجمالی ترجمه‌های قرآن به زبانهای اروپایی:

آفریکانس: ^{۷۳}، مجهول المترجم، ۱۹۵۰؛ م. ا. بیکر^{۷۴}، ۱۹۶۱.

بلغاری: لیکا^{۷۵}، ۱۹۰۲-۵؛ تومو و سکولو^{۷۶}، حدود ۱۹۳۰.

چک: وزلی^{۷۷}، ۱۹۱۳-۲۵؛ نیکل^{۷۸}، ۱۹۳۴؛ هر بک^{۷۹}، ۱۹۷۲.

67. Sale

68. Boysen

69. Nallino

70. Edward Pococke senior

71. Pauthier

72. A. Fischer

73. Afrikaans

74. M. A. Baker

75. Lica

76. Tomov & Skulov

77. Vesely

78. Nykl

79. Hrbek

دانمارکی: مادسن^{۸۰}، ۱۹۶۷؛ منتخباتی به ترتیب زمانی، بول^{۸۱}، ۱۹۲۱، چاپ درم، ۱۹۵۴

هلندی: مجهول المترجم، ۱۶۴۱؛ گلازه ماکر، ۱۶۵۸، ۱۶۹۶، ۱۶۹۸، ۱۷۰۷، ۱۷۲۱، ۱۷۳۴؛ تولنس^{۸۲}، ۱۸۵۹؛ کیزر^{۸۳}، ۱۸۶۰، ۱۸۷۹؛ بشیرالدین احمد (احمدیه)، ۱۹۵۳؛ کرامرس^{۸۴}، ۱۹۵۶، ۱۹۶۵، ۱۹۶۹.

انگلیسی: ترجمه‌های مسیحیان: راس، ۱۶۴۹، ۱۶۸۸، ۱۷۱۹، ۱۸۰۶؛ سیل، ۱۷۳۴-۱۸۹۲؛ ترجمه‌های آمریکایی، ۱۸۳۳-۱۹۲۳؛ رادول^{۸۵}، ۱۸۶۱، ۱۸۷۶، ۱۹۰۹ (تجدید چاپ مکرر تا ۱۹۶۳)؛ پالمر^{۸۶}، ۱۸۸۰، ۱۹۰۰ (تجدید طبع مکرر تا ۱۹۶۵)؛ بل^{۸۷}، ۱۹۳۷-۱۹۳۹ آربری^{۸۸}، ۱۹۵۵ (تجدید چاپ در ۱۹۶۳، ۱۹۶۴، ۱۹۶۹، ۱۹۷۱). ترجمه‌های بسیار بوسیله مسلمانها، از جمله: پیکتال^{۸۹}، ۱۹۳۰ و غیره، چاپهای دوزبانه، ۱۹۳۸، ۱۹۷۶؛ ع. یوسف علی، ۱۹۳۴ و غیره؛ داود^{۹۰}، ۱۹۵۶ و غیره، و ترجمه‌های احمدیه.

فنلاندی: آهسن بوره^{۹۱}، ۱۹۴۲؛ آرو^{۹۲}، ۱۹۵۷.

فرانسوی: دوریه^{۹۳}، چاپهای بسیار، ۱۶۴۷-۱۷۷۵؛ ساواری، ۱۷۵۱-۱۹۶۰؛ کازمیرسکی، ۱۸۴۰-۱۹۷۰؛ فاطمه - زیده^{۹۴}، ۱۸۶۱؛ مونته^{۹۵}، ۱۹۲۹؛ لاتییش^{۹۶}، ۱۹۳۱؛ پسل و تیجانی^{۹۷}، ۱۹۳۶؛ بلاشر^{۹۸}، ۱۹۴۹-۱۹۵۰، ۱۹۵۷، ۱۹۶۶؛ رجبعلی^{۹۹} (جزیره موریس)، ۱۹۴۹-۱۹۵۶؛ قدیره^{۱۰۰}، ۱۹۵۷؛ حمیدالله^{۱۰۱}، ۱۹۵۹، ۱۹۶۶؛ ماسن^{۱۰۲}، ۱۹۶۷؛ سی بوبکر حمزه^{۱۰۳}، ۱۹۷۲.

آلمانی: شوایگر، ۱۶۱۶، ۱۶۲۳، ۱۶۵۹؛ لانگه، ۱۶۸۸؛ نرتز، ۱۷۰۳؛ آرنلد^{۱۰۵}،

80. Madsen

81. Buhl

82. Tollens

83. Keyzer

84. Kramers

85. Rodwell

86. Palmer

87. Bell

88. Arberry

89. Pickthall

90. Dawood

91. Ahsen Böre

92. Aro

93. Du Ryer

94. Fatma - Zaida

95. Montet

96. Laïmêche

97. Pesle & Tidjani

98. Blachère

99. Rajabalee

100. Mercier

101. Ghedira

102. Hamidullah

103. Masson

104. Si Boubakeur Hamza

105. Arnold

- ۱۷۴۶؛ مگرلین^{۱۰۶}، ۱۷۷۲؛ بویزن، ۱۷۷۳، ۱۷۷۵؛ وال^{۱۰۷}، ۱۸۲۸؛ اولمان^{۱۰۸}،
 ۱۸۴۰-۱۹۵۹ (۱۰ چاپ)؛ گریگول^{۱۰۹}، ۱۹۰۱، چاپ دیگری بی تاریخ؛ هنینگ^{۱۱۰}،
 ۱۹۰۱، ۱۹۶۰، ۱۹۶۸؛ گلدشمیت^{۱۱۱}، ۱۹۱۶؛ ابیر^{۱۱۲}، ۱۹۵۷؛ صدرالدین، ۱۹۳۹؛
 ترجمه های احمدیه، ۱۹۵۴، ۱۹۵۹؛ پارت^{۱۱۳}، ۱۹۶۶، ۱۹۷۷، چاپ دوم، ۱۹۸۰.
 یونانی: پنتاکه^{۱۱۴}، ۱۸۷۸، ۱۸۸۶ و غیره؛ زگرافو-مرانیو^{۱۱۵}، ۱۹۵۹.
 مجارستانی: زدمایر^{۱۱۶}، ۱۸۳۱؛ زکولای^{۱۱۷}، ۱۸۵۴.
 ایتالیایی: آریوابنه، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۹۱۲؛ کالزا^{۱۱۸}، ۱۸۴۷؛ مجهول المترجم،
 ۱۸۸۲، ۱۹۱۲، ۱۹۱۳؛ فراکاسی^{۱۱۹}، ۱۹۱۴؛ بونلی^{۱۲۰}، ۱۹۲۹، ۱۹۴۰ (تجدید طبع
 در ۱۹۴۸، ۱۹۵۶)؛ بثوزانی^{۱۲۱}، ۱۹۵۵، ۱۹۶۱؛ مورنو^{۱۲۲}، ۱۹۶۷، ۱۹۶۹؛
 ویولانتته^{۱۲۳}، بی تاریخ.
 لاتینی: رابرت کتونی، ۱۵۴۳، ۱۵۵۰؛ مارانچی، ۱۶۹۸، ۱۷۲۱.
 لهستانی: سوبولوسکی^{۱۲۴}، ۱۸۲۸؛ بوتساکی^{۱۲۵}، ۱۸۵۸.
 پرتغالی: مجهول المترجم، ۱۸۸۲؛ کاسترو^{۱۲۶}، ۱۹۶۴.
 رومانیایی: ایزوپسکول^{۱۲۷}، ۱۹۱۲.
 روسی: پُستنیکیف، ۱۷۱۶؛ وریورکین، ۱۷۹۰؛ کلماکف^{۱۲۸}، ۱۷۹۲؛ نیکلایف^{۱۲۹}،
 ۱۸۶۴-۱۹۰۱ (۵ چاپ)؛ بوگوسلاوسکی^{۱۳۰}، ۱۸۷۱ (فقط به صورت مخطوط)؛
 سابلوکف^{۱۳۱}، ۱۸۷۷-۱۸۷۹، ۱۸۹۴-۱۸۹۸، ۱۹۰۷؛ کریمسکی^{۱۳۲}، ۱۹۰۲،
 ۱۹۰۵، ۱۹۱۶؛ کراچکوسکی^{۱۳۳}، ۱۹۶۳.

106. Meğerlin

107. Wahl

108. Ulimann

109. Grigull

110. Henning

111. Goldschmidt

112. Aubier

113. Paret

114. Pentake

115. Zoğrafou - Meraniou

116. Szdmajer

117. Szokolay

118. Calza

119. Fracassi

120. Bonelli

121. Bausani

122. Moreno

123. Violante

124. Sobolewski

125. Buczacki

126. Castro

127. Isopescul

128. Kolmakov

129. Nikolaev

130. Boğuslavski

131. Sablukov

132. Krimskiy

133. Krackovskiy

صرب و کروآتی: لیوبیراتیچ^{۱۳۴}، ۱۸۹۵؛ پانجا^{۱۳۵} و چائوشویچ^{۱۳۶} ۱۹۳۶، ۱۹۶۹؛ کرابگ^{۱۳۷}، ۱۹۳۷.

اسپانیائی: گربر روبلسی^{۱۳۸}، ۱۸۴۴؛ آرتیز پوئبلاتی^{۱۳۹}، ۱۸۷۲؛ مورجوندو^{۱۴۰}، ۱۸۷۵؛ مجهول المترجم، ۱۹۳۱؛ برگوا^{۱۴۱}، ۱۹۳۱ (۹ چاپ تا ۱۹۷۰)؛ کانسینوس آسنس^{۱۴۲}، ۱۹۵۱ (۵ چاپ تا ۱۹۶۳)؛ ورنٹ گینس^{۱۴۳}، ۱۹۵۳، ۱۹۶۳؛ مجهول المترجم، ۱۹۶۰؛ کاردونا کاسترو^{۱۴۴}، ۱۹۶۵. مجهول المترجم، ۱۹۶۵؛ هر ناندز کاتا^{۱۴۵}، بی تاریخ؛ گارسیا براور^{۱۴۶}، بی تاریخ؛ مجهول المترجم، بی تاریخ. سوئدی: کروسنستولپه^{۱۴۷}، ۱۸۴۳؛ تورنبرگ^{۱۴۸}، ۱۸۷۴؛ زترستن^{۱۴۹}، ۱۹۱۷؛ اهلمارکس^{۱۵۰}، ۱۹۶۱.

ترجمه‌های بخشهایی از قرآن به زبان آلبانیایی و نروژی، و نسخه خطی یک ترجمه اوکراینیایی بقلم ولودیمیر لزویچ.^{۱۵۱}

134. Ljubibratić

135. Pandža

136. Čaušević

137. Karabeg

138. Gerber de Robles

139. Ortiz de La Puebla

140. Murguiondo

141. Bergua

142. Cansinos Assens

143. Vernet Ginés

144. Cardona Castro

145. Hernandez Catá

146. Garcia Bravo

147. Crusenstolpe

148. Tornberg

149. Zettersteén

150. Ohlmarks

151. Volodymyr Lezevyc

* J. Kritzeck, *Robert of Ketton's translation of the Qur'an*, in *IQ*, ii (1955), 309-12; M. Th. d'Alverny, *Deux traductions latines du Coran au Moyen Age*, in *Archives hist. doctr. litt. Moyen Age*, xxii-xxiv (1947-8), 69-131; W. K[öhler], *Zu Biblianders Koran-Ausgabe*, in *Zwingliana*, iii (1913-20), 349-50; M. Th. D'Alverny, G. Vajda, *Marc de Tolède, traducteur d'Ibn Tumart*, in *And.* xvi (1951), 99-140, 259-307, xvii (1952), 1-56, esp. xvi, 260-8; C. de Frede, *La prima traduzione italiana del Corano...*, Naples 1967; Denison Ross, *Ludovico Marracci*, in *BSOS*, ii (1921-31), 117-23; C. Nallino, *Le fonti arabe manoscritte dell'opera di Ludovico Marracci sul Corano*, in *Rend. Accad. Lincei, C I. Sci. mor. Stor. filol.*, ser. 6, vii (1931), 303-49; A. Bausani, *On some recent translations of the Qur'an*, in *Numen*, iv (1957), 75-81; W. A. Bijlefeld, *Some recent contributions to Qur'anic studies*, in *MW*, lxiv (1974), 79-102, 172-9, 259-74; A. Fischer, *Der Wert der vorhandenen Koran-Übersetzungen und Sure 111*, Leipzig 1937; M. Hamidullah, *Le Coran, traduction intégrale, avec une bibliographie de toutes les traductions... en langues européennes*. Paris 21966; J. Vernet, *Traducciones moriscas de El Corán*, in *Der Orient in der Forschung, Festschrift für Otto Spies*, Wiesbaden 1967, 686-705; J. D. Pearson, *Bibliography of translations of the Koran into European languages*, in *Cambridge history of Arabic literature* (forthcoming).